

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ
УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА МУЗЕЄЗНАВСТВА

Кваліфікаційна робота

на тему:

«Мандрівний книжковий клуб як форма літературного туризму»

Здобувача вищої освіти

першого освітнього рівня (бакалавр)

спеціальності 242 Туризм

освітньої програми «Туризмознавство»

Руденко Катерина Романівна

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри культурології та музеєзнавства Алла АНІЩЕНКО

Кваліфікаційна робота допущена до захисту рішенням кафедри
культурології та музеєзнавства

Протокол №__ від «__» травня 2025 року.

Завідувач кафедри _____ проф. Анатолій ЩЕРБАНЬ

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ПОНЯТТЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО ЗАГАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ.....	6
1.1. Літературний туризм. Визначення та загальна характеристика.....	6
1.2 Книжковий клуб у контексті літературного туризму.....	8
1.3 Мандрівний книжковий клуб, як форма літературного туризму.....	10
Висновки до розділу 1.....	13
РОЗДІЛ 2 МАНДРІВНИЙ КНИЖКОВИЙ КЛУБ «CHAPTERS WITHOUT BORDERS» У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЛІТЕРАТУРНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	15
2.1 Основні форми літературного туризму в Україні.....	15
2.2 Загальна концепція мандрівного книжкового клубу.....	19
2.3 План проведення заходів мандрівного книжкового клубу «Chapters Without Borders».....	24
Висновки до розділу 2.....	31
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35

ВСТУП

Актуальність дослідження. Літературний туризм розвивається завдяки створенню подій та локацій навколо такого суспільного явища, як читання (а також слухання) літератури. Часто можна почути твердження, що цікаві книжки поступово відходять на другий план, поступаючись соцмережам. Проте статистичні дані говорять про іншу тенденцію – у багатьох країнах і загалом у світі зростає рівень продажів книжок. Також виникають культурні простори, створювані для живого спілкування, глибокого осмислення і обміну думками. Література – це джерело знань, яке відіграє важливу роль у формуванні особистості та культурного розвитку суспільства. Особливо актуальними є різноманітні способи популяризації читання та залучення ширшої аудиторії. Одним з таких способів і є мандрівний книжковий клуб – формат, який поєднує в собі подорожі та діяльність, пов’язану з обговоренням прочитаного. Унікальність цього підходу, полягає у зацікавленості читачів вийти не лише за межі прочитаного, але й за межі звичайних бібліотек та книгарень, розширити свій кругозір можливістю мандрувати стежками історій та світу. В Україні цей різновид туристичної діяльності ще залишається поза увагою дослідників.

Мета дослідження – теоретично дослідити мандрівний клуб як форму літературного туризму та запропонувати програму мандрівного книжкового клубу.

Завдання:

1. Розкрити поняття літературного туризму, його визначення та загальну характеристику як виду культурного туризму.
2. Проаналізувати книжковий клуб як одну з форм літературного туризму, визначити його особливості та функції.
3. Охарактеризувати мандрівний книжковий клуб.
4. Вивчити специфіку розвитку літературного туризму в Україні, визначити основні форми та напрямки.
5. Розробити концепцію мандрівного книжкового клубу.

6. Розробити проєкт мандрівного книжкового клубу «Chapters Without Borders», включаючи підготовку до організації заходу.

Об'єкт дослідження: літературний туризм.

Предмет дослідження: мандрівний книжковий клуб, як форма літературного туризму.

Для досягнення мети та вирішення визначених завдань у цій роботі, має бути застосовано **комплекс методів дослідження**: аналіз та синтез, порівняльний метод, опис, класифікація, метод проєктів, структурований підхід до планування та організації заходів.

Огляд літератури:

Серед загальних теоретичних робіт, в яких згадується літературний туризм, можна відмітити роботи В. С. Пазенок, М. П. Мальська, В. І. Спиця або зарубіжні D. MacCannell, J. Urry [1, 2]. Також важливим є звернення до сучасного літературознавчого наробку, зокрема до досліджень О. С. Забужко, У. Еко, П. Бурдьє та інших, що висвітлюють роль літератури у суспільстві, особливості читацького сприйняття та вплив читання на формування особистості [3, 4].

Щодо досліджень, в яких розкривається значення книжкових клубів, їх соціальної ролі, мотивації учасників та організаційні аспекти, варто назвати О. В. Школьнікова.

Наукова новизна дослідження:

Вперше в українському науковому дискурсі здійснено комплексний та системний аналіз феномену мандрівного книжкового клубу як самостійної, інноваційної форми культурного та літературного туризму. Зокрема систематизовано та теоретично обґрунтовано ключові характеристики мандрівного книжкового клубу, виокремлено його відмінності від традиційних книжкових клубів та інших видів літературного туризму.

Запропоновано класифікацію форм та способів функціонування мандрівних книжкових клубів, що дозволяє більш чітко структурувати їхнє місце у туристичній галузі та соціокультурній сфері.

Виявлено та проаналізовано специфічну мотивацію учасників мандрівних книжкових клубів, що дозволить ефективніше формувати цільову аудиторію та розробляти маркетингові стратегії для таких проєктів.

Практична значущість дослідження: напрацювання можуть бути використані фахівцями у сфері туризму, культури та освіти для глибшого розуміння специфіки мандрівних книжкових клубів та їх інтеграції в туристичні продукти. Виокремлені фактори успіху та переваги мандрівних книжкових клубів можуть стати основою для розробки нових туристичних маршрутів та програм, орієнтованих на любителів літератури.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення роботи було презентовано під час Міжнародної наукової конференції молодих учених «Культура та інформаційне суспільство XXI ст.» (м. Харків, 2025).

Обсяг і структура роботи. Обсяг кваліфікаційної роботи – 39 сторінок. Робота складається з вступу, основної частини, що включає 2 розділи, висновків, списку використаних джерел із 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1 ПОНЯТТЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО ЗАГАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

1.1. Літературний туризм. Визначення та загальна характеристика

Літературний туризм – це різновид туризму, мета якого – відвідування місць або подій, пов'язаних з літературними творами або місцями, де творили письменники. Він поєднує в собі інтерес та бажання подорожувати й досліджувати.

Літературний туризм можна назвати формою культурного туризму, що передбачає відвідування місць, які мають прямий зв'язок зі світом літератури. Такими місцями можуть бути: місця поховань письменників, пам'ятники та меморіали письменникам або літературним персонажам, історичні бібліотеки, місця, описані у книгах та місця, де писалися книжки, будинки-музеї письменників, літературні маршрути, книжкові ярмарки та фестивалі, штучно створені локації, парки розваг тощо.

В основі цього виду туризму лежить інтерес до культурної спадщини різних країн та їх літературної складової. Літературний туризм у центрі уваги ставить твори та їхніх авторів. Завдяки цьому, подорожуючи прагнуть не просто відвідати місце, а й відчувати цей зв'язок з літературним світом. А це передбачає інтерес до біографій письменників, відвідання їх місць народження, проживання, а можливо навіть і навчання. Це дозволяє краще зрозуміти їх життєвий шлях, вплив якихось обставин на творчість. Серед таких музеїв в Україні можна назвати меморіальну садибу І. Котляревського чи музеї Тараса Шевченка, Лесі Українки, Шолом-Алейхема, Михайла Коцюбинського тощо. Варто відзначити відсутність музею Розстріляного Відродження у Харкові (хоча певною мірою цю роль виконує Літературний музей) [5].

Серед найбільших літературних музеїв Європи – Будинок-музей Йоганна Вольфганга Гете у Франкфурті-на-Майні, музей Франца Кафки в Празі, музеї Данте в Італії, Віктора Гюго у Франції та Сервантеса в Іспанії.

Окремо виділимо будинок-музей Ганса Крістіана Андерсена в Оденсе, Данія, який є не просто музеєм, а комплексом, присвяченим творчості письменника, до складу якого входять будиночок, де народився Г. Х. Андерсен (хоча його родина проживала там не довго, це місце має символічне значення, як початок його життєвого шляху). Також там представлено будинок його дитинства – експозиція присвячена його шкільним рокам та першим літературним спробам. А в головному музеї присвяченому його справі, можна буде знайти його особисті речі, рукописи, ілюстрації до казок, архівні матеріали та різні інтерактивні експонати.

Якщо обирати культурну пам'ятку нашої країни, то для прикладу я б взяла місто Новоград-Волинський, де знаходиться літературно-меморіальний музей Лесі Українки [6]. Він також є важливим культурним центром, присвяченим життю та творчості видатної поетеси. Він має доволі цікаву історію, тому що будиночок, в якому зараз розташовано цей музей належав дідусеві Лесі Українки, Петру Антоновичу Косачу. У цьому місці пройшли перші роки письменниці. Музей показує нам меморіальні кімнати де мешкали члени родини Лесі, тож відвідувачі зможуть побачити відповідні елементи інтер'єру (меблі, фотографії і т. д). Цей літературний музей допомагає відвідувачам краще зрозуміти глибину поезії Лесі Українки та дає унікальну можливість відчувати атмосферу дитинства та дорослішання поетеси. Там щодня проводяться екскурсії, літературні вечори та освітні заходи для молоді.

Літературний туризм також може нести в собі освітній та пізнавальний матеріал. Багатьом туристам такі подорожі надають можливість покращити свої знання як з літератури, так і з історії та географії, так як відвідування літературно значущих місць, насичені інтерактивними програмами, екскурсіями, лекціями і т. п. Саме вони допомагають краще зрозуміти сенс і

контекст відвідуваних пам'яток. Під час таких подорожей туристи дізнаються більше про своїх кумирів, знайомляться з різними традиціями, жанрами та стилями, які сприяють розширенню кругозору та розумінню різноманітності світової класики. На рис. 1. можна побачити основні літературні фестивалі Європи.

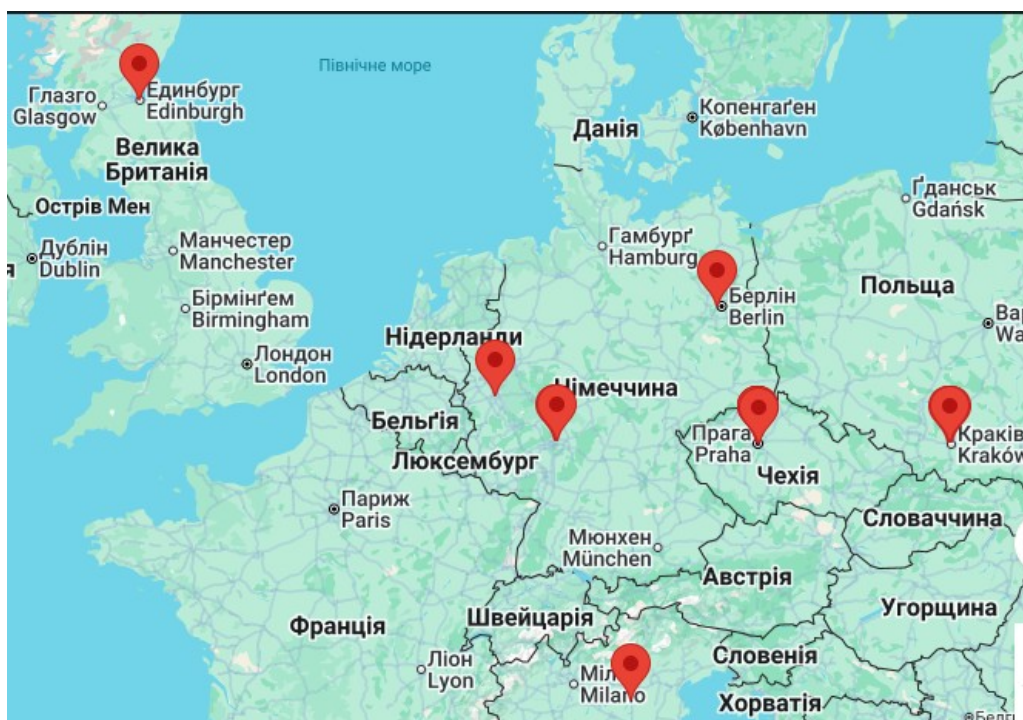

Рис. 1. Основні літературні фестивалі Європи.

Література – це буквально міст між різними часовими періодами та географічними просторами, тож літературний вид туризму також може сприяти кращому розумінню історії та культури свого та інших народів.

1.2 Книжковий клуб у контексті літературного туризму.

Книжковий клуб – це феномен, який на перший погляд може здаватися дуже далеким від туристичної індустрії, але насправді вони тісно пов'язані. Щоб зрозуміти сучасну специфіку, варто спочатку зазирнути у минуле. Корені книжкових клубів тягнуться ще з початку XVIII століття, саме тоді формувалися літературні салони та різні читацькі товариства [7]. Це місця, де збиралися переважно представники аристократії або ж інтелігенції тієї

місцевості. Прикладом можуть бути шотландські «розмовні клуби», де люди випивали і ділилися написаною поезією, або ж обговорювали чиясь.

У ХХ столітті у США та Європі з'явилися комерційні книжкові клуби [8]. Їхня специфіка полягала в тому, що учасники щомісяця отримували рекомендації книги, а потім могли брати участь у обговореннях і насолоджуватись читанням та хорошою компанією. Таким способом у ті часи намагались популяризувати читання. Але справжній «вибух» літературних клубів був на початку 21 сторіччя, а сприяла цьому низка взаємопов'язаних факторів. Більша частина людей отримала доступ до освіти та мала вільний час на заняття саморозвитком. У світі зростала потреба в нових соціальних зв'язках. Тож книжкові клуби стали чудовим способом знайти однодумців, обговорити спільні інтереси та протистояти відчуттю соціальної ізоляції.

Сьогодні книжкові клуби є надзвичайно різноманітними і їхня специфіка залежить від різних культурних особливостей та цілей функціонування. Традиційні локальні клуби, це досі одна з найпоширеніших форм, де люди збираються у фізичних просторах. Їхня основна специфіка – це живе спілкування, якого так не вистачає у цифровому світі. З приходом пандемії COVID-19 [9] виникли книжкові онлайн-клуби. Це одна з моїх найулюбленіших варіацій проведення зустрічей, оскільки перешкодити такому спілкуванню не можуть відстані – приєднуються всі охочі з різних кутків країни (країн). Однодумці з різних куточків світу, можуть спілкуватись обмінюючись досвідом і перспективами. Зазвичай, обговорення відбуваються на онлайн-платформах GoogleMeet або ZOOM у зручний для учасників час. Навіть попри відсутність живого активного контакту, онлайн-зустрічі надають унікальні можливості у спілкуванні.

Аналіз успішних книжкових клубів по всьому світу надає можливість виділити кілька універсальних факторів роботи і заснування таких заходів. Чітка мета та тематика. Це дозволяє привернути увагу цільової аудиторії та визначити змістовність дискусій. Як і кожному заходу, книжковий клуб має потребу в компетентному модераторі, людині, яка вправно може вести

дискусію, залучати до неї учасників, ставити питання та створювати дружню атмосферу. Це допомагає підтримувати рівень обговорення та вирішувати можливі конфлікти. Учасники мають почуватись комфортно у своїх висловах, навіть якщо їх думки відрізняються від більшості. Це вимагає вміння модератора створити психологічно-безпечний простір.

Специфіка розвитку книжкових клубів у світі демонструє їхню адаптивність. Від елітарних зібрань до масових онлайн-зустрічей. Ця динаміка створює ідеальну основу для інтеграції книжкових клубів у туристичну галузь, пропонуючи унікальний соціально збагачуючий досвід. Це не просто читання та обговорення, це подорож в душу книги й книжкового світу разом з однодумцями.

1.3 Мандрівний книжковий клуб, як форма літературного туризму.

Мандрівний книжковий клуб – одна з цікавих та перспективних форм літературного туризму, в основі якого лежить ідея звичайного книжкового клубу, де відбуваються регулярні зустрічі груп людей для обговорення обраної книги, жанру або ж будь-якої іншої літературної теми.

«Мандрівний» – тому що ідея регулярних зустрічей посилена аспектом подорожі. Мандрівний книжковий клуб – це буквально організована подорож людей, об'єднаних спільним інтересом до певного автора або книги, метою якої є відвідання нових місць, що мають зв'язок з обраною темою, або ж створення події, пов'язаної з книгою, сюжетом, автором тощо. Між двома видами книжкових клубів є очевидна відмінність. Традиційний книжковий клуб базується на зустрічах в одному й тому ж місці – бібліотеках, книгарнях, кав'ярнях і т. п. Проте часом можна побачити і варіант, коли у межах міста чи області такий клуб зустрічається щоразу на іншій локації. І такий формат є першим кроком до мандрівного книжкового клубу, де ідея полягає саме у постійному переміщенні і передбачає перенесення обговорень в нові локації, які пов'язані з літературною тематикою.

В основі кожного літературного клубу має лежати конкретний вибір автора (тобто його життя, творчості і т. п.), книги або ж будь-якого жанру, який визначає напрямок подорожі. Учасники заздалегідь обирають місто, локацію і вже безпосередньо займаються розробкою маршрутів. Або ж лишають цю задачу туристичним операторам. Маршрут літературної подорожі має бути продумано ретельно, щоб в нього було включено всі бажані місця для відвідування. Такими маршрутами можуть бути, знову ж таки, будинки-музеї письменників, книгарні з якоюсь особливою історією або стародавні бібліотеки.

Ключовим елементом є взаємодія між учасниками. Подорож до місць, пов'язаних з літературою – це унікальна можливість для занурення в літературний світ, а спільна подорож сприяє налагодженню і тісному зв'язку між учасниками.

Такі клуби мають значний потенціал та владні зацікавити широке коло людей, яких до того вже об'єднують подорожі та книжки. У багатьох випадках йдеться про колаборацію літературного та кіно туризму. Як приклад можна взяти подорож по «Світ фентезі Толкіна» [10].

Подорожуючі приїжджають до Нової Зеландії в пошуках місць зйомок культової кінотрилогії «Володар перстнів», щоб побачити лаштунки цього світу та відчувати на собі дух та події книги [11]. Подібну подорож можна організувати і розрахувати на декілька днів на північному острові Нової Зеландії – Окленді. Оскільки цей острів повністю присвячений «всесвіту гоббітів», детальна екскурсія та можливість зайти в деякі «гоббітові» нори – це неймовірна можливість для фанатів. А на другий день можна відвідати гірські хребти навколо Веллінгтона, які служили знімальними майданчиками для одних з найвідоміших сцен у цій кінотрилогії. Легкий похід, купа нових фото та море задоволення для фанатів.

Одним з найвідоміших прикладів мандрівного книжкового клубу є фестиваль «Hay Festival of Literature & Arts» у Великій Британії [12].

Фестиваль було засновано ще у 1988 році у містечку Гей-он-Вай, яке вже тоді мало репутацію «місто книжок», бо воно має безліч книгарень і відомо як літературне місто, куди так тягнуться туристи. Цей формат заходу триває 10-12 днів, а програма включає в себе більше 200 різних подій, а саме: авторські читання та зустрічі з письменниками, дискусії та різні теми, поетичні вечори, наукові лекції, презентації книг та багато чого іншого. Сюди постійно запрошуються зіркові гості, які активно комунікують з учасниками і беруть участь у фестивалі. Одним з цікавих фактів є те, що містечко Гей-он-Вай має лише до 2000 жителів, але під час фестивалю воно приймає до 250 000. Справжній приклад того, як працює літературний туризм. (На рис.2 можна побачити фестивальне містечко Гей-он-Вай).

Рис. 2. Гей-он-Вай

Мандрівний книжковий клуб поєднує в собі глибоке занурення в книжковий світ з дослідження нових територій і локацій, що в надалі створює унікальний освітній та життєвий досвід. Розуміння його функцій, є ключовим для розуміння роботи з такими подорожами та їх організацій.

Мандрівний книжковий клуб може організовуватись в різних формах. Перша і найпоширеніша – це екскурсійний клуб [13]. Цей формат передбачає організацію групових подорожей до обраних місць, пов'язаних з літературними інтересами. Наприклад: група людей заздалегідь обирає і читає обрану книгу, наприклад той самий «Володар перстнів» або «Іж. Люби. Молись», або «Гордість та упередження», і звертається до туристичної агенції, що спеціалізується на таких подорожах, а вони в свою чергу продумують і прокладають ретельно спланований маршрут. Він включає в себе трансфер до тематичних локацій, відвідування музеїв, історичних місць, будинків письменників то що. Обговорення книги відбуватиметься як раз на таких локаціях або ж у будь-якій книгарні або ж кав'ярні, але вже після відвідування вищесказаного. Серед всесвітньовідомих агенцій можна назвати:

Серед провідних туристичних фірм, які пропонують подорожі такого типу можна назвати Literary Tours UK, Classical Pursuits, Context Travel, British Tours Ltd. Всі ці компанії спеціалізуються на літературних подорожах по всьому світу.

Тривалість такої подорожі може бути як від одного дня, так і до тижня. Тур вимагає детального планування від транспорту з харчуванням до проживання і організацій екскурсій. Часто такі тури супроводжуються присутністю гідів, які знаються саме в галузі літературного туризму.

Цільовою аудиторією клубів є читачі, які прагнуть глибоко зануритись у світ автора і поставити на своїх картах подорожей ще одну відмітку.

Друга форма – це фестивальний мандрівний книжковий клуб, клуб зосереджений на відвідуванні значущих літературних ярмарків, фестивалів або книжкових конференцій. Він організовується навколо участі в певному літературному заході. Учасники заздалегідь можуть обрати бажану подію і прочитати твори тих авторів, що будуть представлені на фестивалі, або ж обрати книги, пов'язані з тематикою заходу. Такі подорожі чітко прив'язані до календаря, тож планування варто продумувати заздалегідь.

Висновки до розділу 1. У першому розділі даної дипломної роботи було здійснено теоретичний аналіз концепції літературного туризму. Ми визначили, що літературний туризм – це подорожі, мотивовані інтересом до літератури, що передбачає відвідування місць, пов’язаних з життям або творчістю письменників та поетів, а також літературою взагалі. Основні характеристики літературного туризму – емоційна залученість туристів, різноманіття форм та потенціал розвитку.

Книжковий клуб – одна з давніх форм організації діяльності людей, збори яких викликаються спільними читацькими інтересами. Щодо мандрівних книжкових клубів, то це вже не просто збирання людей разом та обговорення книг, а подорож, де читання поєднується з відвідуванням тематичних локацій. Виділяються такі основні форми: екскурсійні, фестивальні, тематичні. Функціонувати такі клуби можуть через туроператорів, також це само організовані групи. Шлях книжкового клубу почався у XVIII столітті і на сьогодні можна говорити про стабільний розвиток з постійним використанням сучасних технологій: від літературних салонів до онлайн-клубів у XXI столітті. Розвиток було зумовлено зростанням рівню освіти та потребою у соціальній взаємодії.

РОЗДІЛ 2 МАНДРІВНИЙ КНИЖКОВИЙ КЛУБ «CHAPTERS WITHOUT BORDERS» У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЛІТЕРАТУРНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1 Основні форми літературного туризму в Україні.

Літературний туризм – не є відносно новим, проте так і залишається перспективним напрямом в туристичній діяльності в Україні. Цей вид туризму можна визначити як подорожі з метою ознайомлення з життям і творчістю письменників, відвідування місць, описаних у літературних творах або це участі в тематичних фестивалях і т. п. Літературний туризм поєднує в собі елементи інтелектуального та культурного відпочинку, ностальгії, а також соціалізації через захоплення спільними інтересами. В Україні ця форма туризму набирає все більше і більше обертів та популярності серед молоді. Це обумовлено зростаючим інтересом до нашої культурної спадщини, так і розвитком внутрішнього туризму. Останні роки, українці все більше цікавляться власною історією, мовою, та літературою, а сама це і спричиняє зростання уваги до популярних літературних фігур і локацій нашої країни. Особливістю українського літературного туризму є його локальний простір – від маленьких міст до мегаполісів. Коли в той же самий час у, припустимо, Європі – літературний туризм переважно пов'язаний з чимось розкрученим. Наприклад, місто Нагуєвічі, що на Львівщині – це місто народження Івана Франка, яке стає на шляху туристів мандруючих «шляхами історії» [14].

Ще однією специфічною рисою розвитку цього виду туризму є поєднання офіційних та неформальних ініціатив двох видів. Перший – це державні літературні музеї, фінансування масштабних фестивалів, створення меморіальних комплексів. Другий – зростання незалежних літературних проєктів, клубів, організованих блогерами, волонтерами або ж активістами. Це дає змогу, як популяризувати класичну літературу, так і підтримувати сучасних авторів, залучаючи нову аудиторію до читання і обговорень.

Дослідивши форму літературного туризму, можемо сказати, що вони достатньо різноманітні, серед яких виділяються декілька видів. Літературні маршрути. Такі подорожі базуються на маршрутах життя письменників та локаціях, описаних у творах. Наприклад «Харків-Степи Донбасу-Старобільськ» – маршрут, що виник завдяки творчості відомого на цей час письменника Сергія Жадана, який проживає у Харкові. У рамках таких маршрутів туристи занурюються у культурний контекст часу, в якому жили письменники.

Також надзвичайно популярними є книжкові фестивалі та форуми – це надпотужні події, які не можуть не привертати увагу туристів. Один з найвідоміших таких фестивалів – Книжковий Арсенал у Києві, «грандіозна інтелектуальна подія, де розвиваються книжкова, літературна, мистецька сцени та осмислюються вагомі питання буття, розуміння себе, суспільства й культури» [15]. На рис. 3 – фотографія з щорічної літературної події у Києві-«Книжковий Арсенал».

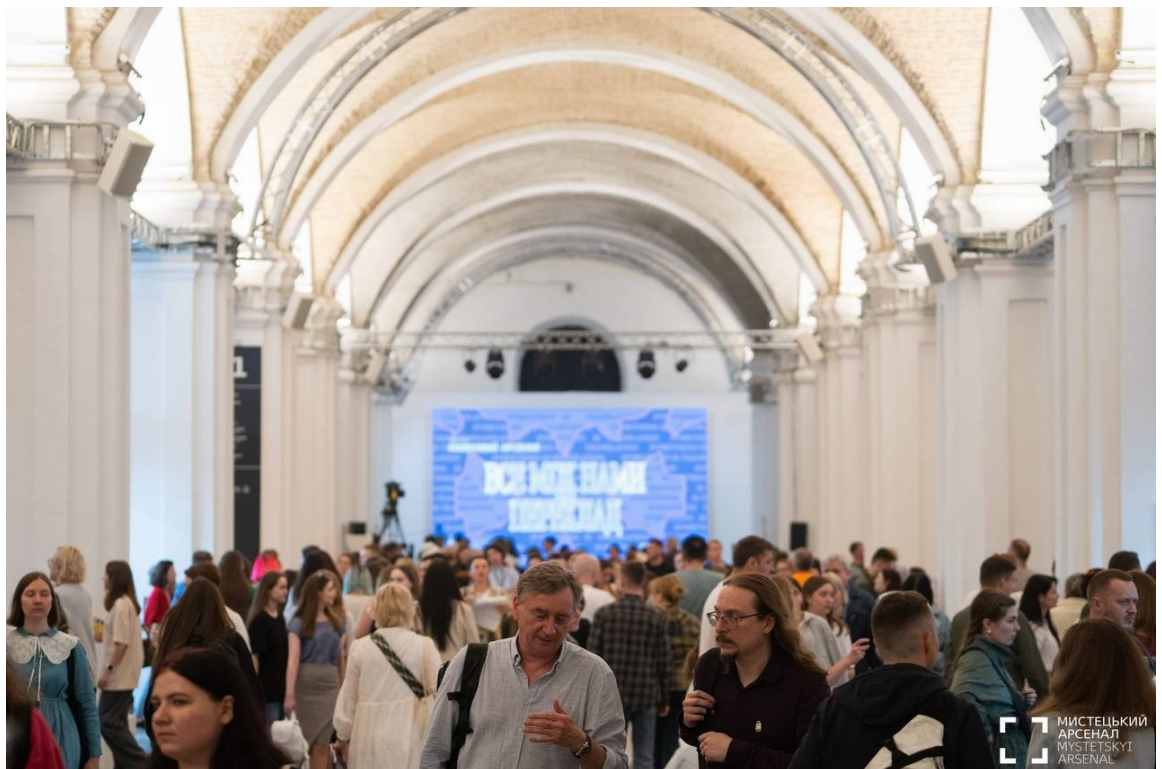

Рис. 3. Книжковий Арсенал

Місією такого фестивалю є створення взаємодії між людьми, різними спільнотами та інституціями задля створення дружнього простору та репрезентації книги в усіх проявах. Перший такий фестиваль було засновано у 2011 році й з кожним роком він набував все більшої й більшої популярності. А у 2019 Книжковий Арсенал було визнано найкращим літературним фестивалем року на Лондонському книжковому ярмарку. Після такої популярності даного фестивалю, почали з'являтися і інші. Наприклад, щорічний фестиваль «Coffee&Book&Vintage» у Львові. (На рис. 4 можна побачити фото з фестивалю «Coffee&Book&Vintage»).

Рис. 4. Афіша фестивалю «Coffee&Book&Vintage»

Це щорічна подія, яка поєднує кавову, літературну та вінтажну естетику і вже став улюбленим місцем зустрічі для багатьох мешканців та гостей міста Лева. Фестиваль є майданчиком для проведення національних

кавових чемпіонатів, літературних лекцій, книжкових ярмарків та зустрічей з письменниками. Він збирає відомих видавців та поетів. Серед гостей можна зустріти Мар'яну Савку (спів засновниця одного з найбільших видавництв України, Видавництва Старого Лева), Ілларіона Павлюка, Галину Вдовиченко, Сергія Жадана та інших [16]. Фестиваль активно підтримує благодійні проекти.

Окрема форма літературного туризму в Україні – це літературні квести. Це нові інтерактивні форми туризму, які особливо популярні серед молоді. Наприклад, це можуть бути «книжкові полювання» в Одесі. Згідно з легендою квесту, персонажі з відомих одеських творів втекли і розбіглися містом, учасникам потрібно розшукати, вирішити їхні проблеми та повернути до книг (підійде більше для молодшого віку). Але і для дорослих також знайдуться цікаві квести у різних містах країни.

Ще до прикладу можу привести харківський міжнародний фестиваль письменників-фантастів «Зоряний Міст» [17], який проводився з 1999 по 2012 рік. Засновниками були дует письменників: Олег Ладиженський та Дмитро Громов. Заходи проводились на території Харківського національного інституту ім. Каразіна [18].

Основні активності клубу включали в себе такі як: презентації книг, творчі майстер-класи, дискусійні клуби, виставки фантастичного мистецтва та різні кінопокази і шоу. На фестивалі традиційно нагороджували літературною премією «кадуцей» за найкращу книгу у жанрі, а переможці обирались методом таємного голосування між учасниками. Головну нагороду можна побачити на рис. 5.

Рис. 5. Нагороди фестивалю «Зоряний міст»

Особливістю фестивалю були творчі активності, це могли бути лицарські турніри, пейнтбол, та різного роду інсталяції, якщо дозволяло місце проведення, а участь брало приблизно до 500 учасників, яких об'єднував жанр фантастики, спільні читання, подорожі та спілкування. На жаль, останній фестиваль пройшов у 2012 році і більше не проводився, але його історія була і досі лишається важливою для цього міста. Я розроблятиму проєкт, щоб показати наскільки важливі такі заходи в наших містах, щоб показати що нічого не завадить об'єднати купу людей за справою, яку вони так люблять. І що попри все наша Україна живе і процвітає.

2.2 Загальна концепція мандрівного книжкового клубу

У межах дипломної роботи представлено авторський проєкт мандрівного книжкового клубу у форматі фестивального туру літературними столицями України та Європи. Концепція проєкту базується на ідеї

популяризації читання, просування місцевих видавництв та занурення в галузь літературного туризму.

Проект під назвою «Chapters Without Borders», який передбачає собою реалізацію 12-місячного міжнародного туру дванадцятьма містами, серед яких є три українські літературні центри (Харків, Львів та Київ) та дев'ять європейських міст. Міста були обрані за критеріями їхньої літературної спадщини та участі у програмі ЮНЕСКО.

Назва клубу в перекладі з англійської – це «Розділи без кордонів», що насправді звучить дуже символічно, так як проект міжнародний. Тобто, учасники в межах туру подорожують різними країнами і тим самим «стирають кордони», долають соціальний та мовний бар'єри через любов до літератури. Назва англійською мовою дозволяє привабити все більше потенційних учасників та відкриває двері до співпраці з міжнародними фондами і служить універсальною версією для промоції. Ця назва, як і проект транслюють ідею єдності через читання та подорожі.

Кожного місяця мандрівний клуб має базуватися в новому місті, перетворюючи локацію на простір літературного життя. Основою центру є відкрита сцена (арена), де мають проводитися щоденні заходи: зустрічі з авторами, дискусії, літературні батли та імпровізації. Навколо цієї арени формується фестивальна зона з палатками видавництв, сувенірної продукції та книжковим ярмарком. Організація має активно співпрацювати з українськими видавництвами, серед яких є: «Віват», «ВСЛ», «Фоліо», «Ранок», «Видавництво», «Наш Формат», «А-ба-ба-га-ла-ма-га», «Апріорі», «Вавилонська бібліотека», «Віхола», «РМ», «Жорж», «КСД», «Лабораторія» та інші. У кожному місті планується залучення і місцевих видавництв, бібліотек та музеїв з метою популяризації локального літературного туризму.

Особливістю проекту є щомісячні літературні змагання, участь в яких можуть брати місцеві мешканці, літературознавці, студенти та учні творчих студій. Змагання проходять по принципу:

1. «Словесний батл» – публічне читання власних поезій та короткої прози;
2. Бліц-опитування – змагання а знання класичної та сучасної літератури;
3. Поетична імпровізація – конкурс імпровізацій на задану тему;
4. Книжковий стендап – креативні виступи, що поєднують гумор та літературні алюзії.

Фінал туру відбудеться у місті Харків – культурному центрі Слобожанщини, який вважається першою літературною столицею України. Саме тут на сцені зустрінуться переможці всіх попередніх етапів.

Хочу зазначити, що місця проведення подій в Україні розташовані у безпечному просторі – наприклад у Харкові це метро «Університет». У фіналі проходить гала-фестиваль, під час якого визначається фіналіст міжнародного туру та вручається почесна відзнака і приз – друк твору переможця.

Як я вже і написала, окрему увагу при підготовці проєкту приділено питанням безпеки в умовах російської агресії. Фестивальні активності плануються на майданчиках забезпечених укриттями або поруч з ними та у станціях метро. Всі заходи супроводжуються інструктажами та узгоджуються з ДСНС.

Таким чином, мандрівний фестиваль «Chapters Without Borders» поєднує у собі елементи культурного, по дієвого та освітнього туризму та сприяє розвитку внутрішнього та міжнародного туристичного руху.

Для реалізації туру дуже важливою є система партнерства і налагодження організаційної бази. Саме це може дозволити ефективно провести події у 12 різних містах України та Європи протягом одного року. Співпраця з видавництвами та туристичними компаніями дозволяє забезпечити комплексний підхід до реалізації проєкту.

Ключовими партнерами в Україні є різні видавництва, туристичні компанії та культурні установи й органи місцевої влади. Якщо говоритимемо про видавництва, то в них входять:

1. «Віват» (головний офіс знаходиться у місті Харків) – це популярна платформа для сучасної прози та молодіжної літератури [19];
2. «Видавництво Старого Лева» (місто Львів) – поєднує в собі дитячу, підліткову та дорослу літературу, а також естетичну поезію [20];
3. «Фоліо» (Харків) – спеціалізуються на історичних романах та прозі [21];
4. «Ранок» – ще одні партнери з міста Харків, література яких включає в себе книжки для дітей та освітню [22].

З цими видавництвами планується підписання відповідних документів про співпрацю, які охоплюватимуть логістику книжкової продукції, авторські зустрічі та підтримка фіналістів.

Туристичні агенції та логістичні компанії:

- Туристичними операторами, які спеціалізуються на культурних маршрутах було обрано: Join up, Active Ukraine, Travel Hub.
- Логістичні компанії: Нова Пошта (передбачає собою доставку книжок та мобільного обладнання) [23].
- Мережі автобусів для транспортування гостей та команди (було обрано FlixBus) [24].

В кожному місті організатори встановлюють контакт із місцевими департаментами культури і туризму, які допоможуть узгодити місце проведення і надати відповідну інформацію. Також це зв'язок бібліотеками або ж культурними центрами за для узгодження партнерства в рамках тематичних програм.

Особлива увага завжди приділяється інтеграції в міжнародну мережу літературних міст ЮНЕСКО, що надає змогу отримати потенційну фінансову підтримку з європейських грантових фондів, залучити нових авторів, перекладачів та літературних агентів з різних країн.

Тепер поговоримо про організаційну структуру. Організація проєкту здійснюється за допомогою команди та локальних представників у кожному місті туру. Команда включає в себе керівника проєкту, координатора українського і європейського напрямку, логіста, дизайнерів, кураторів програми та PR-відділ. Фінансування фестивалю здійснюється через грантову підтримку, спонсорство, внески партнерів, а також через продаж квитків, книжок та сувенірної продукції.

Інформаційна компанія заходу передбачає собою єдину візуальну стилістику, тобто це ведення офіційного сайту та сторінок у соцмережах. Партнерство з національними та локальними ЗМІ й створення рекламних роликів. Таким чином, даний проєкт базується на великій мережі партнерів та чіткій організаційній структурі, що дозволить забезпечити культурну насиченість заходів та їх безпеку.

Формат туру «Chapters Without Borders» розроблений в стилі мобільної культурної платформи, що щомісяця переміщується з одного в інше літературне місто, формуючи культурно-туристичний продукт по дієвого туризму.

Структура події є унікальною для кожного міста з урахуванням локальної специфіки та потенціалу. Основу кожного, так би мовити, засідання клубу становить центральна сцена (як ми вже називали – арена), яка розміщується на відкритому майданчику, або ж в адаптованому просторі (підземних або укритих локаціях: наприклад, у харківському метро), задля забезпечення безпеки учасників в умовах повномасштабного вторгнення в Україну. Пишучи це, також хочу наголосити на тому, як все-таки важливо проводити подібні проєкти в нашій країні, щоб показати що ми живемо, працюємо та тримаємося не зважаючи на обставини. Харків стоїть, тож стоїмо і ми.

Тепер про фестивальне містечко навколо арени, яке включає декілька зон. Ярмаркова зона – простір, зроблений для видавництв, книгарень і книжкових крамниць, де презентуються й продаються книжки. Учасниками

цієї зони є вищеописані українські видавництва та місцеві європейські книгарні (залежно від міста проведення).

Зона майстер-класів – тенти, де відбуватимуться практичні заняття з письменництва, перекладу та ілюстрації. Також буде зона для дітей, де вони зможуть відвідати читанки або виготовлення сувенірів на пам'ять з фестивалю.

Гастрономічна зона включатиме кафе та фуд-корти, стилізовані під відповідну тематику. Є ідея зробити тематичні страви з назвами книжок або героїв.

Інтерактивна зона складатиметься з інсталяцій, фото зони у стилі книжкових обкладинок та відкритого мікрофону для спільних обговорень та читань.

Кожна програма триватиме від 3 до 5 днів, тож ділитись на основні, супровідні та нічні заходи. Ключовим елементом є літературне змагання, яке виконує не тільки роль розважального процесу, але й працює на визначення нових імен літературного середовища.

В кожному місті будуть різні формати змагань, наприклад:

- Поетичний батл (учасники змагатимуться у римуванні або читанні напам'ять);
- Перекладацький турнір (порівняння перекладів одного тексту, що виконується учасниками посеред фестивалю);
- Літературний дебат (інтелектуальна гра між командами та теми сучасної літератури).

Усі переможці регіональних змагань отримають можливість взяти участь у фіналі та поїхати до Харкова, де відбудеться грандіозне закінчення проєкту з нагородженням найкращого учасника року.

2.3 План проведення заходів мандрівного книжкового клубу «Chapters Without Borders».

«Chapters Without Borders» передбачає як розважальну, так і освітню складову: лекції та публічні розмови з популярними і починаючими письменниками, редакторами та представниками книговидавничої справи.

Виступи доступні для широкої аудиторії і також планується їх онлайн-трансляція. Кожен етап завершується підсумковою вечіркою з різними літературними шоу, виступами музикантів і неформальним спілкуванням. Таким чином, ми робимо тур максимально відкритим, сучасним та розрахованим на широку читацьку аудиторію з урахуванням всіх необхідних туристичних чинників.

Першим українським містом, яке прийматиме мандрівний книжковий клуб «Chapters Without Borders», обрано Львів – місто, що вже давно зарекомендувало себе, як осередок книжкової культури та індустрії туризму. Що не менш важливо, Львів є містом, яке включене до мережі літературних міст ЮНЕСКО і саме тут проводяться одні з найвідоміших та масштабних книжкових фестивалів та форумів. Географічне розташування, культурна спадщина та любов до читання роблять Львів ідеальним місцем для проведення першої зустрічі учасників.

Захід планується на майданчику Fest (за адресою вул. Старознесеньська, 24-26), оскільки на локації достатньо місця для великої кількості учасників та є укриття [25].

Програма львівського клубу передбачає публічні розмови з авторами. Участь у цих розмовах візьмуть: Юрій Андрухович, Ілларіон Павлюк та інші. Передбачається проведення і обговорення на різну тематику. А літературне змагання у Львові відбудеться у форматі «поетичної дуелі»: учасники читатимуть власну поезію, де журі оцінюють оригінальність і напругу. Переможець отримує звання «представника Львова» та отримує запрошення на фінал у Харків.

Друге місто – це Київ, який є не лише столицею України, але й культурним і літературним осередком. Місто має розвинену туристичну інфраструктуру тому є логічним етапом фестивального туру.

Місце проведення: ВДНГ, яке дозволяє забезпечити масштабність, безпеку та доступність для відвідувачів [26].

Мандрівний клуб у Києві поєднує в собі елементи класичного літературного фестивалю з інтерактивним форматами, адаптованими під широку аудиторію.

Літературне змагання відбудеться у форматі «Марафон читача», де кожен учасник має презентувати огляд улюбленої книжки. Оцінюватиметься не лише зміст, а й якість розповіді та артистичність оратора. Переможець представлятиме Київ на фіналі туру.

Третє місто нашого мандрівного фестивалю – це Краків. Місто, яке вважається однією з найвідоміших літературних столиць Європи. Фестиваль буде проведено на території міського парку Йордана, який є популярним культурним простором серед місцевого населення [27].

Програма включатиме в себе різні презентації польських видань, зустрічі з польськими письменниками та ярмарок українських видавництв. Фінальним завданням буде: «Поетичне багатоборство». Учасники презентуватимуть власні вірші та тему єдності. Переможець – найяскравіший поет, що отримує статус «Посол поезії» також поїде на фінальне змагання до України.

Наступна країна Чехія. Місцем проведення було обрано місто Прага. Місто одного з найвідоміших письменників – Мілана Кундери, якого в нашій країні видає «Видавництво Старого Лева», а його книжки відомі на весь світ [28]. Все відбуватиметься на Вацлавській площі, що є серцем культурного життя міста [29].

В програму заплановано інтерактивні інсталяції, театралізовані читання та літературні квести. Фінальне змагання буде називатись «Літературна інтерпретація», в ході змагання учасники отримають фрагмент українського

(або чеського) тексту і мають інтерпретувати його в іншому жанрі на вибір. Оцінюватимуться креативність та критичне мислення.

Відень – це п'яте місто. Австрійська столиця, яка закохує з першого погляду. Місто де також проживали відомі поети та письменники, тож воно не може не приваблювати своєю літературною історією.

Подію буде розміщено у Музейному кварталі, а особливу увагу буде приділено філософській прозі і пройде вечір української поезії.

Фінальне змагання пройде у вигляді «Есеїстичного батлу», під час якого учасники мають написати коротке есе на обрану тему. Тут будуть оцінені аргументація, оригінальність та стиль.

Флоренція. Місто Данте, де він написав свій найвідоміший твір «Божественна комедія». Тож, приїхавши на фестиваль, учасники в вільний час зможуть відвідати Будинок Данте, який функціонує як музей. Також це місто неодноразово згадується у творах Дена Брауна, зокрема в таких як «Інферно» та «Пекло» [30]. Місцем проведення було обрано площу перед бібліотекою «Laurenziana» [31].

Програма включатиме читання вищевказаної «Божественної комедії», пройдуть різні тематичні майстер-класи. Фінал пройде у форматі «Сонетного турніру». Переможе найвправніший у класичній літературі учасник.

Сьоме місто – Барселона. Офіційне місто літератури ЮНЕСКО і батьківщина сучасної літератури. Місто стало джерелом натхнення для багатьох письменників. Тож, подорожуючи мають змогу відвідати літературні маршрути та завітати в тематичні бібліотеки або кафе. Одним з найвідоміших є кафе Els Quatre Gats – місце зустрічі митців, таких як Пабло Пікассо, Рубен Даріо та Рамон Касас [32]. Або ж кафе Café del Centre, яке з 1873 служить місцем зустрічей письменників та інтелектуалів [33].

Також Барселона пропонує багатий вибір літературних пам'яток для дослідників літератури. Буде розміщено на площі Каталонії, де проходитимуть авторські презентації. Особливий акцент буде зроблено на презентації українських авторів, перекладених іспанською.

Париж. Це місто – мрія туриста, навіть не зважаючи на багату літературну історію, а вона тут не маленька. Париж не лише популярна столиця Франції, а й епіцентр світової літератури, де кожна вулиця дихає натхненням. Місто, завжди приваблювало та надихало письменників з усього світу, залишаючи незабутній слід у їхній творчості. Париж також відомий своїми літературними пам'ятками та тематичними кафе, де так само зустрічались письменники.

Проведення фінального змагання у Франції планується у вигляді літературного репортажу, де учасники мають створити нарис про події фестивалю у формі репортажу або блогу. Переможе найбільш талановитий і проникливий автор, який в кінці року відправляється поборотися за фінальний приз у Харкові.

Багатогранна літературна історія Амстердаму приваблює туристів, які прагнуть поєднати культурний і активний відпочинок із зануренням у літературний світ. Це місто було обрано дев'ятим у списку карти мандрівного книжкового клубу [34].

Саме в цьому місці знаходиться будинок Анни Франк, музей присвячений життю і творчості авторки. Відвідувачі матимуть змогу дізнатись більше про її молоді роки і життя в Амстердамі [35]. Також, місто багато безліччю книжкових крамничок, де можна знайти абсолютно різну літературу на будь-який смак. Місце проведення – культурний простір Tolhuistuin [36]. Головне змагання «Цифровий сюжет» – учасники презентують короткий сюжет у форматі відео-есе або анімації. Найякісніша робота проходить у фінал.

Наступне місто – Берлін. Місто з унікальною культурою, яке приваблює туристів з усього світу. Місто поєднує в собі як відвідання історичних пам'яток, так і сучасні літературні події. «Chapters Without Borders» планується у парку Gleisdreieck, де пройде історичний марафон, дискусії з письменниками різних країн. А головним змаганням буде «Мова

опору», де учасники презентуватимуть власні твори про сучасність. Це буде вважатися підготовкою до великого фіналу.

І передостаннім містом буде Вільнюс, культурна столиця Балтії й за сумісництвом місто з багатою історією книгодрукування. Також, місто активно підтримує нашу країну у надскладний час проявляє цікавість до нашої літератури. Місце проведення – Двір Літераторів, де проводитиметься виставка українських романів, пройдуть лекції на тему: «Слово – моя зброя», і будуть працювати вся відповідні ярмаркові намети і фудкорти, як і в інших містах. За місце у фіналі боротимуться у вигляді змагання «Історичний ракурс». Переможе автор з найліпшим поєднанням історичності, художності й актуальності у своєму творі.

По закінченню проведення клубів у вищезазначених містах, ми потроху переходимо до фінальної стадії проєкту, а саме до завершення культурного шляху фестивалю, яке пройде у місті Харків. Місті, яке сьогодні є символом незламності і має неофіційний статус книжкової столиці України. Упродовж великої кількості часу, це місто було і залишається інтелектуальним центром, адже саме тут жили і творили у будинку «Слово» такі відомі діячі, як: Микола Хвильовий, Лесь Курбас, Павло Тичина та інші [37].

Задля безпечного проведення фіналу нашого фестивалю і враховуючи військовий стан в Україні, основним майданчиком обрано станцію метро «Університет». Станція слугує повноцінним укриттям та має достатній простір для проведення даного культурного заходу. Простір станції буде адаптовано під фестивальну зону. Сцена буде розміщена на спеціальній платформі, а вздовж коридорів будуть розташовані стенди наших видавництв, інсталяції та тематичні фото-зони.

День буде поділено на декілька блоків:

Виставково-ярмарковий – він функціонуватиме впродовж всього дня, орієнтовно з 10:00 по 18:00 і охоплюватиме декілька зон, які винесені й на свіже повітря, а саме Сад Шевченко або на Площі Свободи. Саме ці локації

залежатимуть від ситуації в місті та погоди. Цей блок є серцем і основною взаємодією з читачами. З видавництв участь братимуть не тільки харківські видавництва, а й такі як: «Книголав», «ВСЛ», «Лабараторія», а також декілька закордонних (німецьких, польських та французьких партнерів). Кожне видавництво матиме свій стенд з найсвіжішими новинками та можливістю поспілкуватися з авторами і відвідати автограф-сесії.

Саме автограф-сесії проходитимуть з провідними українськими письменниками. Гості зможуть отримати підпис Сергія Жадана, зробити з ним фото і почути його читання віршів, які завжди беруть за живе.

Також на фестивалі буде доступна букросинг-зона (обмін книжками), де учасники матимуть змогу обміняти свою книгу на якусь іншу або позичити її для читання [38].

Ми також не забуваємо про наших менших відвідувачів і поціновувачів літератури, тож на фестивальній зоні буде діяти дитяча зона, де проходитимуть читанки від Галини Вдовиченко, авторки популярної серії «36 і 6 котів» [39]. Також проходитимуть різні вікторини та майстер-класи.

Сценічний блок – це офіційне відкриття фінального дня, яке відбудеться десь о другій половині. З подяками виступлять організатори, представники Харківської міської ради та почесні гості проєкту. Потім відбудеться вечірній концерт-сюрприз із запрошеними музикантами або харківськими гуртами.

Третій блок – це фінальне змагання між фіналістами туру. Це велике шоу під назвою «Слово на рубежі», яке символізує перетин стилів і ідей. Участь беруть 12 фіналістів, тобто по одному з кожного міста, де було проведено фестиваль.

Тут також буде три етапи:

1. Тематична імпровізація
2. Публічне читання
3. Дебати

Судді оцінюють майстерність, риторичу, повагу до опонента та ерудицію. Суддівський список складатиметься з представника українського видавництва, відомого українського поета, представника європейської літературної спільноти. Вони оцінюватимуть кожен етап змагання та наприкінці матимуть півгодини на визначення переможця.

Фіналіст отримує головний приз фестивалю, це буде річна стипендія на стажування за кордоном та контракт на публікацію в одному з українських або ж європейських видавництв (на вибір). Решта фіналістів також не залишаться без призів, бо для них будуть заготовлені подарункові набори від партнерів.

Завершальним етапом вечора буде концерт симфонічного оркестру Prime Orchestra, які гратимуть мелодії з відомих творів.

Всі запропоновані для зустрічей міста можна побачити на карті на рис. 6.

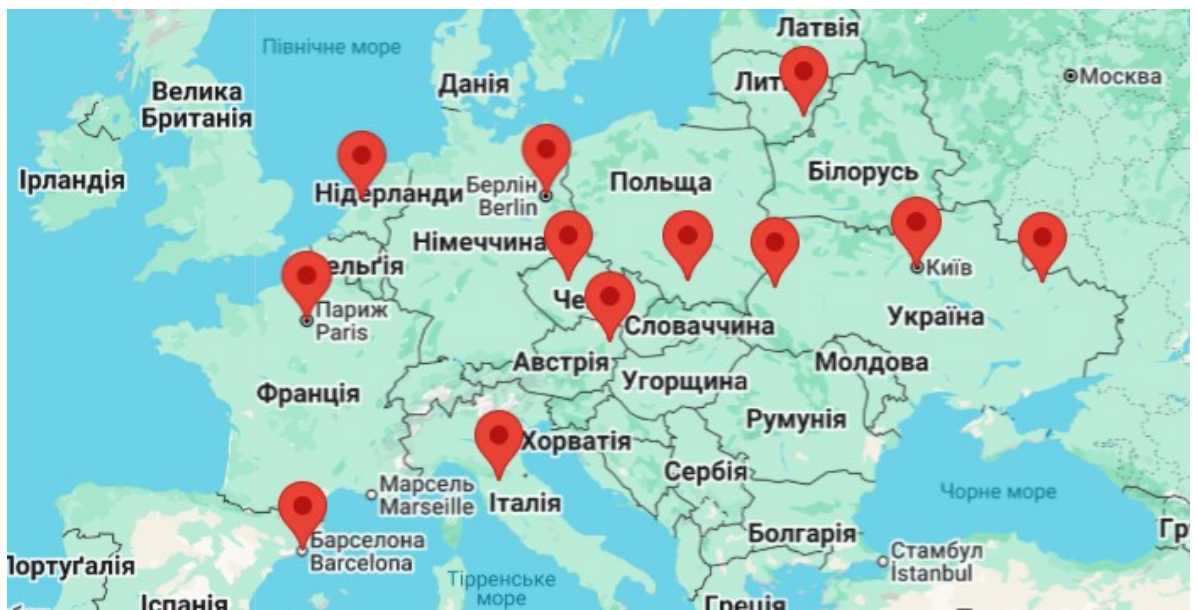

Рис. 6. 12 міст Європи, у яких планується проведення мандрівного книжкового клубу.

Висновки до розділу 2.

Літературний туризм в Україні активно розвивається як завдяки збільшенню рівня зацікавленості у власне українському культурному продукту, так і внаслідок збільшення кількості людей, які активно читають книжки. Так само зростає активність книжкових клубів та поетичних зустрічей у різних містах. Все це дозволяє прогнозувати можливість реалізації такого туристичного феномену як мандрівний книжковий клуб.

У пропонованій нами ідеї йдеться про мандрівний книжковий клуб, який протягом 12 місяців має проводити літературні зустрічі по 12 містах України та Європи.

Розроблений тур країнами має на меті популяризацію читання, літературознавства, спілкування та подорожей. В цьому розділі було сформовано формат проведення засідання мандрівного книжкового клубу, що охоплює собою виставку, сценічну та інтерактивну програми, а також літературні змагання, що визначають фіналістів туру. Родзинкою цього проєкту є, так названі, «літературні дуелі» – змагання учасників, які в кожному місяці та місті мають різний стиль. Особливо важливою частиною цього розділу є географія проєкту, всі місця були ретельно підібрані за різними відповідними критеріями. До списку увійшли: Львів, Київ, Краків, Прага, Відень, Флоренція, Барселона, Париж, Амстердам, Берлін, Вільнюс та Харків. І дуже детально було розроблено фінальне змагання туру, що має відбутись у місті Харків, яке розташовано у станції метро і відповідає всім стандартам безпеки. Таким чином, ми зрозуміли що проєкт сприяє просуванню української культури, розвитку креативного туризму та укріпленню міжнародних зв'язків.

ВИСНОВКИ

Мандрівний книжковий клуб – експериментальна інноваційна форма літературного туризму. Літературний туризм сам по собі є одним з найдавніших видів туристичної діяльності, проте активно розвиватися він починає з 19 століття. В ході написання роботи було проаналізовано специфіку літературного туризму, тобто його виникнення і популяризацію в наш час. В основі цього виду туризму лежить інтерес до літературної складової культурної спадщини різних країн. Літературний туризм у центрі уваги ставить твори та їхніх авторів. Завдяки цьому, подорожуючи прагнуть не просто відвідати місце, а й відчутти цей зв'язок з літературним світом.

Книжковий клуб – форма організації людей навколо читання книжок, актуальних саме для них. Поєднання книжкового клубу та літературного туризму породжує такий феномен як мандрівний книжковий клуб, який на, жаль, на сьогодні лишається поза увагою науковців.

У рамках дослідження було проаналізовано розвиток книжкових клубів у різних країнах Європи, які активно використовують потенціал книжкових спільнот для просування культури читання, підтримки авторів та видавництва та розвитку літературного туризму.

Літературний туризм в Україні перебуває в своїй динамічній стадії формування. Його розвиток залежить від багатьох чинників, як підтримка з боку держави, так і від громадськості. Надалі, важливо зосереджуватись на створенні інтерактивних маршрутів, просуванні літературних брендів у світі. В такому випадку, мандрівні книжкові клуби, які так багато в собі поєднують, можуть стати однією з найбільш життєздатних форм сучасного літературного туризму. Суттєвим стимулом для його розвитку є потреба українського суспільства в культурі та інтерес до внутрішнього туризму. Аналіз літературних клубів в Україні дав результат різноманіття таких ініціатив. Зібрано приклади діяльності різних клубів, які підтверджують їхню ефективність культурної комунікації, локальної туристичної привабливості і підтримку сучасної літератури.

На завершення було розроблено детальний проєкт мандрівного книжкового клубу, який охоплює події, що мають відбуватися по 12 містах Європи (у т.ч. України) протягом року. Серед вибраних міст – Львів, Київ, Краків, Прага, Відень, Флоренція, Барселона, Париж, Амстердам, Берлін, Вільнюс та Харків. У рамках мандрівного книжкового клубу у кожному місті проводиться фестиваль із ярмарком та читацьким змаганням у фіналі. Родзинкою проєкту є те, що фінал цього клубу проводитиметься у Харкові – неофіційній книжковій столиці України, де навіть під час повномасштабного вторгнення продовжується активна книговидавча діяльність.

Мандрівний книжковий клуб поєднує туризм, культуру, літературу, письменництво, освіту та комунікації і може вважатися одним з перспективних напрямків розвитку туризму для молодого покоління.

Така неформальна організація зустрічей надає змогу заводити нові знайомства всім, а особливо – інтровертам, яких взагалі більше цікавить сидіння вдома за книгою, аніж спілкування з людьми. Спільні заходи у форматі книжкового клубу або інших форм літературного туризму сприяють розслабленню, обміну особистими думками та розширенню кола учасників. Поєднання читання з подорожами може відкрити нові погляди для розуміння літературних творів. Обговорення книг у різних куточках світу, поєднане зі знайомством з місцевими традиціями, збагачує сприйняття літератури і дозволяє побачити все ті ж знайомі сюжети, але з іншого ракурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пазенок В. С. *Основи туризмознавства*: навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2013. 312 с.
2. Мальська М. П., Антоняк О. І. *Міжнародний туризм і сфера послуг*: навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2012. 312 с.
3. Еко У. *Відкритий твір: формальна структура в літературі* / пер. з італ. О. Смахтинець. Львів : Літопис, 2006. 368 с.
4. Бурдьє П. *Правила мистецтва: генеза і структура літературного поля* / пер. з фр. О. Ковальчук. К. : Основи, 2015. 478 с.
5. Події та Виставки. *Харківський ЛітМузей*. URL: <https://litme.com.ua/uk/events> (дата звернення: 28.12.2024).
6. Літературно-меморіальний музей Лесі Українки. *Звягельська міська рада – Офіційний SMART-портал міста*. URL: <https://info.nvrada.gov.ua/gromadskosti/gumanitarna-sfera/kultura/programy-rozvytku-galuzi-ohorony-zdorovya/literaturno-memorialnyj-muzej-lesi-ukrayinky/> (дата звернення: 28.12.2024).
7. Панків Н. Є., Гаврилишин О. М. Вплив культурної спадщини на розвиток туризму в Україні. 2021. С. 14–20.
8. Корсак Р. В., Фуртій В. Р. Розвиток туризму в Україні (початок XXI ст.). 2016. С. 100–103.
9. Свобода Р. *Хронологія: як поширювалася коронавірусна пандемія у світі*. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/coronavirus-timeline/30870716.html> (дата звернення: 17.01.2025).
10. Fifteen Places Tolkien Fans should Visit before they Die. *Tolkien Library: Find Rare Tolkien Books Online*. URL: <https://tolkienlibrary.com/press/1053-fifteen-places-tolkien-fans-should-visit-before-they-die.php> (дата звернення: 17.01.2025).
11. Братство персня. Книга 1. *Інтернет-магазин КСД | КСД – простір книжок, що захоплюють*. URL: <https://ksd.ua/product/bratstvo-persnya-kniga-1> (дата звернення: 08.02.2025).

12. Hachette Learning Academy. *Hachette UK*. URL: <https://academy.hachettelearning.com/> (дата звернення: 08.02.2025).
13. Герберт Д. Літературні місця, туризм і досвід спадщини. 2001. Т. 28, № 2. С. 312-333.
14. Заповідник «Нагуєвичі» – Нагуєвичі. *Відпочинок в Карпатах – КАРПАТИ.INFO*. URL: <https://www.karpaty.info/ua/uk/lv/dr/nahuyevychi/museums/preserve/> (дата звернення: 26.02.2025).
15. Книжковий Арсенал. URL: <https://book.artarsenal.in.ua/> (дата звернення: 26.02.2025).
16. Мельник К. Фестиваль Coffee, Books & Vintage у Львові. *The Village Україна*. URL: <https://www.village.com.ua/village/culture/culture-news/350163-festival-coffee-books-vintage-u-lvovi> (дата звернення: 03.03.2025).
17. «Зоряний міст» пройде 13-15 вересня. *Новини України – останні новини України сьогодні – УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/kharkiv/63862-zoryaniy-mist-proyde-13-15-veresnya.html> (дата звернення: 03.03.2025).
18. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. URL: <https://old.karazin.ua/> (дата звернення: 03.03.2025).
19. Інтернет-магазин книг Vivat. Книгарня для серця і розуму. URL: <https://vivat.com.ua/> (дата звернення: 03.03.2025).
20. Видавництво Старого Лева. URL: <https://starylev.com.ua/> (дата звернення: 15.03.2025).
21. Видавництво Фоліо – книги українських та світових авторів | *folio.com.ua*. URL: https://folio.com.ua/?srsltid=AfmBOoqaBxh9oWOdJ1-E8xq8I6EdAkM7uumN0PCM_XGcYxYModOKsvVt (дата звернення: 15.03.2025).

- 22.Видавництво Ранок – це якісні книжки для всебічного розвитку дітей та дорослих. URL: <https://www.ranok.com.ua/about.html> (дата звернення: 15.03.2025).
- 23.Служба доставки «Нова пошта». URL: <https://novaposhta.ua/> (дата звернення: 15.03.2025).
- 24.FlixBus USA. URL: <https://www.flixbus.com> (дата звернення: 19.03.2025).
- 25.!FESTrepublic. Холдинг емоцій «!FEST». URL: <https://www.fest.lviv.ua/uk/projects/festrepublc/> (дата звернення: 19.03.2025).
- 26.Виставковий центр «ВДНГ» – інформація, події, карта, відгуки. *Куди сходити в Києві. Кращі події та активність!*. URL: <https://kyivmaps.com/ua/places/vdnh> (дата звернення: 19.03.2025).
- 27.Парк імені Генріка Йордану (Краків). *ТурПравда. Відгуки туристів про готелі. Рейтинг готелів світу*. URL: https://www.turpravda.ua/places/pl/krakov/Park_imeni_Genrika_Jordana-s9305/ (дата звернення: 19.03.2025).
- 28.Видавництво Старого Лева. *Видавництво Старого Лева*. URL: <https://starylev.com.ua/old-lion/author/milan-kundera?srsId=AfmBOoqxqyQux-iLVZUUnwXFrPEwA2R7A1XNIRiS8jn0u8Z6YkyLEzjz> (дата звернення: 19.03.2025).
- 29.Йозефов – Празький міський квартал. *Офіційна презентація Праги*. URL: <https://www.prague.fm/uk/230944/josefov/> (дата звернення: 23.03.2025).
- 30.Ден Браун – усі книги, біографія автора, рецензії. Купити в КСД. *Інтернет-магазин КСД | КСД – простір книжок, що захоплюють*. URL: <https://ksd.ua/authors/braun-3?srsId=AfmBOopeU5xoQxX12pwhuc5Xer29Vl6iXvWSZWStOwYjSPiGA0-A6Dg1> (дата звернення: 23.03.2025).

31. Laurentian Library – Florence. *The Museums of Florence*. URL: http://www.museumsinflorence.com/musei/Laurentian_Library.html (дата звернення: 23.03.2025).
32. History – 4 Gats. *4 Gats*. URL: <https://4gats.com/en/history/> (дата звернення: 23.03.2025).
33. Restaurante Café del Centre Barcelona. *Restaurante Café del Centre Barcelona*. URL: <https://www.cafedelcentre.com/> (дата звернення: 23.03.2025).
34. Culturele hotspot in Amsterdam – Tolhuis. *Tolhuistuin EN*. URL: <https://tolhuistuin.nl/en/> (дата звернення: 10.04.2025).
35. Будинок-музей Анни Франк – AR додаток Turistle. *Touristl*. URL: <https://touristl.com.ua/listing/anne-frank-house/> (дата звернення: 10.04.2025).
36. Що подивитися і куди сходити в Амстердамі? Топ кращих місць. Турагентство «Поехали с нами» – крупнейшая сеть туристических агентств и фирм Украины. URL: <https://www.poechalisnami.ua/ua/blog/sho-podivitis-i-kydu-pitu-v-amsterdami> (дата звернення: 10.04.2025).
37. Будинок «Слово». Як Розстріляне Відродження вплинуло на культурну ідентичність Харкова? *Свідомі*. URL: <https://svidomi.in.ua/page/budynok-slovo-yak-rozstriliane-vidrozhennia-vplynulo-na-kulturnu-identychnist-kharkova> (дата звернення: 10.04.2025).
38. lviv.travel – офіційний туристичний сайт міста Львова. *lviv.travel* – офіційний туристичний сайт міста Львова. URL: <https://lviv.travel/ua/news/bookcrossing-lviv?srsId=AfmBOoq1v3S1w1w2mtj1Rt-Povklz3NPydtff0ifCQReywaB0xqm9XGe> (дата звернення: 25.04.2025).
39. Видавництво Старого Лева. *Видавництво Старого Лева*. URL: <https://starylev.com.ua/old-lion/author/galina-vdovicenko?>

[srsltid=AfmBOoob_aBFxwHePF5sbF9vfRnxn5qO23GSdNlflVeIi4eMnx-2Oimp](#) (дата звернення: 25.04.2025).

40. Руденко К. Мандрівний книжковий клуб. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття*: Матеріали Міжнар. науково-теорет. конф. молодих уч., м. Харків, 17-18 квіт. 2025 р. Харків, 2025. С. 49-50.